

TAMÁS LAJOS 1966. Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen. Akadémiai Kiadó, Budapest.

ZenLex. = Zenei lexikon 1–3. Főszerk. BARTHA DÉNES. Zeneműkiadó Vállalat, Bp., 1965.

BÜKY LÁSZLÓ

Hozzászólás a *szurkol* származtatásához. – 1. Azzal a származtatással, amelyre a címben utalok, HORVÁTH KATALIN állt elő a 2009-es szegedi nyelvtörténeti konferencián. Az ilyen rendezvények szokásai szerint ott természetesen csak rögtönözve és röviden fejthettem ki ellenvéleményemet. Válaszában az előadó kijelentette, hogy gondolatai publikálása után is szívesen fogadja majd a nyilvános kritikát. Mivel azóta az előadás „*Szurkol* igénk eredete és rokonsága. Egy téves etimológia nyomában” címmel írott változatban is megjelent a konferencia kötetében (BAKRÓ-NAGY MARIANNE – FORGÁCS TAMÁS szerk., A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei VI. SzTE Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged, 2011. 105–14. A továbbiakban: HORVÁTH 2011.), most szeretnék élni a felkínált lehetőséggel.

2. HORVÁTH KATALIN szófejtési ötletének összefoglaló ismertetése és értékelése előtt szólnom kell arról az eredeztetésről is, amellyel szemben fellépett. Ehhez elegendőnek tartom, ha az övéhez hasonló (és nála helyénvaló) részletezésről lemondva csupán a lényegre szorítokozom.

A TESz. (és vele megegyezően az EWUng.) egyetlen *szurkol* igét vesz fel címszóként, négy jelentéssel: 1. 1792: 'szurokkal beken'; 2. 1844: 'félve izgul, szorong'; 3. [el~] 1870: 'elosen, lopva távozik'; 4. 1879: ? 'versenyt, mérkőzést vmelyik résztvevőnek győzelmet kívánva figyelemmel kísér' # [= köznyelvi], 1898: 'ua.'. Az ige származásáról és a jelentések kialakulásáról pedig ezt olvashatjuk benne: „Származékszó: a *szurok* főnévből jött létre *-l* denominalis igeképzővel. Eredeti jelentése az 1. volt. A 2., illetőleg a 4. jelentés kifejlődésének indítékai a félelmet, szorongást kísérő testi jelenségek lehettek. A kezek egymáshoz szorítása, szorongatása, a félelem, izgalom okozta izzadás következtében ugyanis a kéz gyakran olyan nedves tapintásúvá, ragadóssá válik, mintha valamilyen ragadós anyaggal (enyvvel, szurokkal) volna bekenve. E jelentésfejlődés a bizalmas társalgási nyelvben vagy a diáknyelvben mehetett végbe. A 3. jelentés kialakulásához vö. még a *drukkol* 1. jelentését [az szintén 'elosen, lopva távozik'].” Az EWUng. nem tér el ettől a levezetéstől; csak annyit tesz még hozzá, hogy valószínűleg ide tartozik a 'kelletlenül kifizet' jelentésű (1961-ből adatolt) *leszurkol* is.

Az idézett eredetmagyarázat BÁNHIDI ZOLTÁN szófejtésén (Nyr. 1970: 166–71) alapul, azt sűríti a szócikk kívánta terjedelemben. Nem veszi át viszont azt a gondolatot, hogy a *szurok* és a verítékezés között nemcsak a ragadósságnak, hanem a kellemetlen szagnak a jelentésjegye is kapcsolatot teremt (BÁNHIDI: i. h. 169).

3. A BÁNHIDI-féle magyarázatot, amely tehát a TESz.-be és az EWUng.-ba is bekerült, HORVÁTH KATALIN tévesnek mondja. Szerinte kétféle *szurkol* szót kell megkülönböztetni. A 'szurokkal beken' jelentésű *szurkol*¹ igét természetesen ő is a *szurok* származékának tartja, a TESz.-beli 2–4. jelentést képviselő *szurok*² igét viszont elválasztja tőle.

Felhívja a figyelmet arra, hogy az ÉrtSz., az ÉKsz. és az ÉKsz.² is két *szurkol* címszót vesz fel, voltaképpen majdnem ilyen tagolással, csak a TESz. 3. jelentését nem említve. HORVÁTH KATALIN elismeri, hogy az értelmező szótárak „a jelentések egyazon eredetét nem kérdőjelezik meg” (a konferenciakötet 106. lapjáról idézve), ugyanakkor helyesen következtet arra, hogy „a szótárírók [ti. az értelmező szótárakéi] szerint a korábbi poliszéma a mai magyar nyelvben már álhomonimává értékelődött át” (uo.). Ő azonban ennél tovább megy: azt állítja, hogy a *szurkol*² nemcsak eltávolodott a párjától, hanem eredetét tekintve is különbözik tőle, tehát valódi homonímiával van dolgunk.

A két *szurkol* ige eredetbeli összekapcsolását HORVÁTH KATALIN természetesen azért nyilvánítja tévesnek, mert nem fogadja el a BÁNHIDI-féle jelentésmagyarázatot. A cáfolatul szolgáló érvelésében abból indul ki, hogy a szuroknak három meghatározó tulajdonsága van: fekete, fényes és ragadós (HORVÁTH 2011: 107). Szerinte ezekkel a 'vmitől, ill. vkiért izgul' jelentés nem kapcsolható össze: „A szurkolás, drukkolás okozta izgalom, felhevült lelkiállapot következtében a szurkolók keze lehet ugyan nyirkos, izadt, de ettől az érzelmi-testi folyamattól soha nem lesz fényes fekete, s nem lesz a szurokhoz, enyvhez hasonlóan erősen ragadós sem. Izgalom, szurkolás közben a kezek soha nem ragadnak össze” (i. m. 108).

HORVÁTH KATALINnak nem csupán az a szándéka, hogy kimutassa „a ma érvényesnek vélt etimológia ellentmondásos, erőltetett voltát” (uo.), hanem a *szurkol*² másfajta származtatására vonatkozó ötletét is ismerteti: „Feltevésem szerint az ige valójában az ősi, finnugor eredetű *szor-* nomenverbumból kisarjadó gazdag szócsaládhoz (*szorít, szorul, szoros, szorong* stb.) tartozhat” (uo.). Az említett szócsaládra jellemző a 'feszítés/feszülés', a 'nyomás' és a 'szűkösség' jelentésszere. Ezekhez jól illeszkedik az a tény, hogy az izgulás, a szurkolás lelkiállapotához kétségtelenül járul(hat) testi kísérőjelenségeként a kezek ökölbe vagy egymáshoz szorítása. „Míg azonban Bánhidi Zoltánnak és követőinek ennek nyomán a 'ragadósság' jelentésmozzanathoz kellett eljutniuk, hogy az igét a *szurok* szócsaládjába kapcsolhassák, a felvetett új összefüggésnek a bizonyításához ilyen manőverre nincs szükség” (uo.). HORVÁTH KATALIN hangsúlyozza, hogy az új származtatással a *szurkol*² jelentései „természetes magyarázatot nyernek” (uo.). Azt is kiemeli, hogy a *szurkol*² 'aggodalmaskodik, izgul' jelentéséhez kitűnő szinonima a szócsalád *szorong* tagja, a 'buzdít, drukkol'-hoz pedig az ebben a jelentésben újabb keletű *szorít* (uo.). (A *szorít*-nak ez a jelentése az ÉrtSz.-ban még nincs meg, az ÉKsz. viszont már közli. Hadd tegyem hozzá: meglepő, hogy a TESz.-ből és az EWUng.-ból viszont hiányzik.) – A *szorít* és a *szurkol*² jelentésszerkezete a német eredetű *drukkol* hatásáról is tanúskodik. A szócsalád tagjainak jelentésbeli összefüggéseire HORVÁTH KATALIN idegen nyelvekből szintén hoz analóg példákat (i. m. 109).

A *szurkol*² 'elosen' jelentése az 'izgul, szorong'-ból magyarázható meg metonimikus, ok-okozati kapcsolatuk alapján. Az EWUng.-ban említett *leszurkol* pedig (szinonimájával, a *kiszurkol*-lal együtt) HORVÁTH KATALIN szerint biztosan a *szurkol*² igéhez tartozik, hiszen azt fejezi ki, hogy „pénzt (tartozást, vételárat) ki/megfizet, valaki elé letesz úgy, hogy mintegy kiszorítja, kipréseli magából” (i. m. 109).

HORVÁTH KATALIN úgy látja: hangtani-alaktani akadálya sincs annak, hogy a *szurkol*² a *szor-* töből kisarjadt családba tartozzék. Ezt úgy fogalmazza meg, hogy az ige „a *szor-* tö szóhasadással elkülönült *sur-* alakváltozatából, a *-kol, -kel, -köl* deverbális folyamatos-gyakorító igeképzővel jöhetett létre” (i. m. 109).

A többeli *u : o* különbséget sem tekinti nehézségnek a származtatásban. Hogy a *szurkol*² a többeli *u* ellenére is lehet a *szorít* és társai rokona, azt egyrészt a közismert *csuda ~ csoda, csurog ~ csorog*-féle alakpárok analógiájával, másrészt rokon nyelvi megfelelőkre utalva támasztja alá. Ezeknél is közvetlenebb érv, hogy a *szorít* családjának van *szur-* tövű tagja: a *szurdok* (l. pl. TESz., EWUng.); ennek a családból a *szoros* főnév a legközelebbi rokona. A *szur-* ~ *szor-* váltakozás abban is megmutatkozik, hogy a *szurdok*-nak vannak az első szótagban *o-t* tartalmazó (rég, valamint nyelvjárási) változatai, másfelől a *szorul*-nak is van (nyelvjárási) *szurul* variánsa (HORVÁTH 2011: 110).

A *tő hangalakjára* vonatkozó szakasz után a szófejtés kitér még a *-kol/-kel/-köl* képző eredetére, néhány példa említésével és ezzel a zárómonddal: „Ha az új etimológia mellett felsorakoztatott érvek meggyőzőek, a *-kol, -köl* képzővel létrejött igéink számát eggyel gyarapíthatjuk” (uo.).

4. De valóban meggyőzőek-e a felsorakoztatott érvek? Akár egyenként, akár együtt vizsgáljuk őket, úgy tűnhet, hogy jórészt azok. Nem az előszámlált érvek miatt kételkedem HORVÁTH KATALIN magyarázatának a helyességében, hanem olyan tényeket és szempontokat is figyelembe véve, amelyek az ő érvrendszeréből hiányoznak.

A j e l e n t é s e k felől nézve az új származtatás nagyon jónak látszik. Hiányzik belőle azonban egy fontos láncszem: a *szurkol*² igének nincs tisztán fizikai cselekvést kifejező, 'szorít, szorongat'-féle jelentése. Pedig a 'félve izgul, szorong' jelentés ilyen előzményt feltételezne, és a *szoros* szócsaládjában az igéknek vannak mind konkrétabb, fizikai cselekvést kifejező, mind átvittebb, lelkiállapotot kifejező jelentéseik. Igaz, megpróbálhatjuk áthidalni ezt a problémát, szerintem kétféle módon. – Az egyik lehetőség, ha feltételezzük, hogy a *szurkol*² igének korábban megvolt a nem adatható jelentése, csak kiveszett, mivel a szinonimái elnyomták. Ez nem lehetetlen, de nem is igazolható. – A másik lehetőség az volna, hogy a *szurkol*² már eleve lelkiállapotot jelölő igeként keletkezett a szócsalád más igéinek analógiájára. Ez az ötlet azonban átvezet bennünket ahhoz a nehézséghez, amely a szótörténettel és a *tő hangalakjával* kapcsolatos.

HORVÁTH KATALIN nem teszi fel ezt a s z ó t ö r t é n e t i kulcskérdést: mikor keletkezhetett a *szurkol*² ige? Emiatt azt sem tudhatjuk meg, van-e erről elképzelése. A hipotéziseket tehát csak a magam gondolatmenete szerint tudom pótolni. – Ha elfogadjuk a *szoros* családjával való összekapcsolást, akkor a *t ő h a n g a l a k j a* azt sejteti, hogy az ige sok évszázaddal az adathatóságának ideje előtt, az ómagyarban vagy régebben keletkezett. Ez a feltevés ugyanúgy értékelhető, mint a kihalt 'szorít, szorongat' jelentésre vonatkozó: nem lehetetlen, de nem is igazolható, mivel szótörténeti adatok nem támasztják alá. – A másik lehetőség a jóval későbbi, újmagyar kori, az adathatóságot nem sokkal megelőző keletkezés. A szótörténeti dokumentáltságot tekintve ez természetesen realisabb, esélyesebb volna, és ahhoz az elképzeléshez is jobban illene, hogy a *szurkol*² eleve lelkiállapotot jelölő igeként jött létre. A kései keletkezés azonban nehezen egyeztethető össze a *szur-* hangalakkal. A szócsaládban az újmagyar korban (sőt már jóval előbb is) egyértelmű volt a *szor-* *tő* dominanciája. Ha a *szurkol*² a szócsalád kései sarjadéka, miért nem a *szor-* *tő*ből képződött? Erre nincs logikus magyarázat, hiszen az *u-t* tartalmazó *szurdok* nyilvánvalóan periferikusabb elem a szócsalád egészében, mint a *szoros*, a *szorít*, a *szorul* vagy a *szorong*; a *szurul* változat is jelentéktelen a *szorul* formához képest. Egy kései analógiás képződés számára a *szor-* lett volna a „kézenfekvő” *tő*forma.

A **szorkol* azonban nemhogy uralkodó formaként, de még mellékváltozatként sincs meg. Így jutottunk el a HORVÁTH KATALIN-féle származtatás másik hiányzó láncszeméhez. Sajnálatos, hogy ezt is említetlenül hagyja.

A m o r f o l ó g i a, pontosabban a k é p z ő felől nézve is baj van az új eredeztetéssel. A *-kol/-kel/-köl* – HORVÁTH KATALIN példasorából (2011: 110) is kitetszően – vagy világos alapszóhoz járul (*tudakol, leskel*), vagy nyilvánvalóan hangutánzó igéket hoz létre (*horkol, paskol, lötyköl, prüszköl* stb.). A *szurkol*² egyik csoportba sem illik. Többek között ezért sem biztos, hogy gyarapítható vele a *-kol* képzős igék listája.

Szótárakat forgatva, átnézve a nagyszótári cédulaanyagnak és a Nszt. legfontosabb forrásául szolgáló korpusznak (<http://www.nytud.hu/hhc/>) a megfelelő adatait olyan kép alakult ki bennem, hogy a *szurkol*² a diáknyelvben vagy más szlenges nyelvváltozatban, esetleg az argóban születhetett. Sajnos, a keletkezési idejének a meghatározásához ez nem visz közelebb: egyfelől arra is mutathat, hogy a szó hosszú beszélt nyelvi használat, „lap-pangás” után került be az írásbeliségbe; de ugyanígy arra is, hogy valóban a 19. századi diáknyelv, szleng vagy argó volt a bölcsője.

A származtatás bírálatában eddig főleg azokat az elemeket emeltem ki, amelyekkel HORVÁTH KATALIN nem foglalkozott. Ezeken kívül azzal sem értek egyet, ahogy BÁNHIDI jelentésmagyarázatát megítéli. Szerintem izgalmi állapotban a veritékezéstől az ember érezheti úgy, hogy a tenyere szinte ragacsossá vált, az ujjai pedig jóformán egymáshoz tapadtak. Egyáltalán nem tartom lehetetlennek, hogy ez némelyeket (persze túlzással) a szurok ragadosságára emlékeztethet. Természetesen tökéletesebb volna az izzadásnak és a szuroknak az összekapcsolása, ha a veríték fekete volna. (Nem hiszem, hogy a fényességnek nagy jelentősége van.) A magam részéről azonban a ragadosság jegyét elegendőnek tartom a veritékezés és a szurok hajdani diáknyelvi összekapcsolásához. – Mint láttuk, BÁNHIDI szerint az izzadás és a szurok között a kellemetlen szag jelentéssjegye is kapcsolatot teremt, a TESz. azonban ezt a részletet már nem említi. HORVÁTH KATALIN ezt az eltérést így kommentálja: „A későbbiekben ez a semmiképpen nem tartható jelentéssjegy az etimológia megokolásából elmarad” (2011: 107). Szerintem tarthatatlanságról beszélni túlzás; egyáltalán nem biztos, hogy a diáknyelv (vagy más, hasonló nyelvváltozat) a tapintás érzete mellé nem társította a szagát is. Igaz, a TESz. nem erősíti meg ezt az ötletet, de talán csupán azért hallgat róla, hogy egy vitatható elem említésével ne zavarja a meggyőződéssel vállalt magyarázatot.

Az igekötős *leszurkol* és *kiszurkol* keletkezésének szemléleti háttérét HORVÁTH KATALIN meggyőzően és képszerűen tárja fel. A ’kiszorít, kiprésel magából’ jegy mint szemléleti alap azonban nem az egyetlen lehetőség, számolhatunk a BÁNHIDI-magyarázattal összeegyeztethető ’kiizzad magából’ jeggyel is. – Hadd tegyem hozzá, hogy a ’(kelletlenül, nehezen) kifizet’ jelentésű *leszurkol* igének az EWUng.-ban említetttnél jóval régebbi adatai is vannak a nagyszótári cédulaanyagban: 1898-ból, Csulak Lajosnál találtam az első előfordulást. Az ugyanolyan jelentésű *kiszurkol*-nak pedig ugyanott még korábbi adata van: 1879-ből, Csukási Józseftől.

Az előző bekezdésekből kitűnik, hogy nem egészen értek egyet HORVÁTH KATALINNAK a BÁNHIDI-féle eredeztetésre vonatkozó kritikájával. Azt azonban elismerem, hogy a TESz.-nek és az EWUng.-nak nem lett volna szabad biztosként átvennie a BÁNHIDI-magyarázatot.

A két származtatást mérlegre téve úgy gondolom, hogy számomra BÁNHIDIÉ a meg-

győzőbb. HORVÁTH KATALINÉban több a gyenge pont, a tisztázatlan részlet, de az ő ötletét sem kellene egészen elvetni. Hogy mindezek alapján miféle megoldást javaslok a (kétféle) *szurkol* ige kezelésére és eredeztetésére egy jövőbeli, a TESz.-hez hasonló etimológiai szótárban¹, azt a hozzászólásomat záró 6. pontban vázoló majd fel. Előbb azonban szeretnék kitérni arra, hogy HORVÁTH KATALIN szófejtésének mellékszála is van: a *szurtos* melléknév eredetmagyarázata.

5. A TESz. szerint a 'szennyos, mocskos' jelentésű *szurtos* ismeretlen eredetű. 1604-ből *szirtos*, 1774-ből *szurtos* formában adathozható; 1792-ből *cirtos* variánsa is van. A szótár felveti azt a lehetőséget, hogy az *u-s* forma az eredetibb *i-s* változathoz talán a *szurkos* 'feketálló, szennyos' hatására alakult ki. Az EWUng. mindezt lényegében változatlanul átveszi.

A *szurkos* természetesen a *szurok* főnév származéka. Az értelmező szótárakból is ismert jelentései ('szurokkal bekent, bevont; szurok tartására használatos; szurkot tartalmazó') mellett – ahogy erre HORVÁTH KATALIN (2011: 110–1) is felhívja a figyelmet – a TESz. *szurtos* szócikkében említett jelentés szintén ismeretes mind a régiségből (NySz.), mind a nyelvjárásokból (ÚMTsz.). (Az ÉrtSz.-ban megvan a népnyelvi 'tolvajlásra hajlamos, ragadós <kéz>' jelentés is, amely a *szurkol* etimológiáját illetően nem érdektelen, vö. BÁNHIDI: Nyr. 1970: 167.)

HORVÁTH KATALIN (2011: 110–2) azt állítja, hogy a *szurkos* és a *szurtos* kapcsolatban feltehetőleg többről van szó egyszerű analógiás hatásnál. Szerinte a *szurtos* eredetileg a *szurkos* alakváltozata lehetett, és később szóhasadással különült el tőle.

Ennek a származtatásnak jelentéstani akadálya természetesen nincsen. A hangalak kapcsolatban viszont két kérdés is felvetődik; ezeket HORVÁTH KATALIN is észleli, és megpróbálja őket tisztázni.

A magyarázatra szoruló elemek közül az egyik az, hogy a *szurtos*-ban a *szurkos* *k*-jának a helyén *t*-t találunk. HORVÁTH KATALIN ebben nem lát akadályt. Kiemeli a két hang rokon voltát (i. m. 111), majd a TESz.-ből, valamint a gyermeknyelvből véve példákat is hoz váltakozásukra: *tasornya* ~ *kasornya*, *tornyikál* ~ *kornyikál*, *kakaó* ~ *tataó* stb. (i. m. 112). – A két hang rokonsága természetesen vitathatatlan. A példasort viszont alkalmatlannak tartom a *szurkos* és a *szurtos* eredetbeli összefüggésének alátámasztására. A TESz.-ből vett példák ugyanis szó belseji váltakozás helyett szó elejét demonstrálnak, a *tataó* típusú formákat pedig még a kisgyerekek is hamar kinövik.

A másik kérdést a *szirtos* változat *i* hangja veti fel. HORVÁTH KATALIN ebben sem lát nehézséget: azt állítja, hogy a *szurok* szócsaládjában szintén vannak *i-s* formák. Nekem sem a NySz.-ban, sem a TESz.-ben, sem az ÚMTsz.-ben nem sikerült ilyet találnom. HORVÁTH KATALIN (i. m. 112) téved abban, hogy a bibliai eredetű közmondás kiemelt szava a NySz.-ban *i*-t tartalmaz, ott ugyanis *ú* olvasható: „Ki a *szúrkot* fogja, kezét megmocsolja”.

Mindezt úgy összegezhetjük, hogy HORVÁTH KATALINnak a *szurtos*-ra vonatkozó eredetmagyarázata számításba vehető, de a nehézségei egyáltalán nem lebecsülendők.

¹ Egy ilyen szótárnak a munkálatai már megindultak az MTA Nyelvtudományi Intézetében „Új magyar etimológiai szótár” címmel, GERSTNER KÁROLY vezetésével, az OTKA támogatásával (azonosító: K 83540). Írásom ezekhez is kapcsolódik.

Azt, hogy ennek alapján milyen megoldást tartanék megfelelőnek egy új etimológiai szótárban, a hozzászólásomat záró 6. pontban írom meg.

6. Egy új etimológiai szótárban a *szurkol* és a *szurtos* státusát és eredetminősítését a következőképpen képzelem el.

Két *szurkol* igét volna célszerű felvenni, olyan módon, ahogy azt az ÉrtSz., az ÉKsz., az ÉKsz.² és HORVÁTH KATALIN teszi. A 'szurokkal beken' jelentésű *szurkol*¹ nem érdemel címszói rangot, elég származékként feltüntetni a *szurok* szócikk szótörténeti részében. A *szurkol*² viszont természetesen önálló kidolgozást kíván. Eredetminősítése, származtatása ilyen lehetne: „Belső keletkezésű, kialakulásának módja azonban vitatott. – 1. Jelentéskülönüléssel jött létre a *szurkol*¹ igéből (→*szurok*). – 2. Fiktív töből képzett származék. Töve azonos a →*szurdok* főnévvel és összefügg a →*szoros* szócsaláddal.” A szócikk lehetséges terjedelméhez igazodva írni kellene mindkét magyarázat gyenge pontjairól.

A *szurtos* természetesen megmaradna önálló címszónak, minősítése azonban az „Ismeretlen eredetű”-ről erre változhatna: „Bizonytalan eredetű. Talán szóhasadással jött létre a *szurkos* melléknévből (→*szurok*).” A *szurkos* származékként szerepelne a *szurok* szótörténetében. A magyarázat nehézségeire természetesen itt is fel kellene hívni a figyelmet.

HORVÁTH KATALIN származtatási ötletei tehát helyet kaphatnának az új szócikkekben, de véleményem szerint nem szabad teljesen meggyőző, biztosnak tekintett eredeztetésként elfogadni őket.

HORVÁTH LÁSZLÓ

TUDOMÁNYTÖRTÉNET

Bél Mátyás Sprachmeistere újra és újra*

1729-ben Pressburgban (Pozsonyban) megjelenik egy 83 oldalas németül íródott grammatikácska, rövid, első írásmódját idéző címén a „Der Ungarische Sprach Meister” bizonyos MELIBOEUS tollából. Az álnév nem takar mást, mint a kor jeles polihisztorát, BÉL MÁTYÁST, akinek baráti segítséggel (auf Kosten eines guten Freundes) sikerült azon célkitűzését megvalósítania, hogy munkájával nyelvünket és nemzetünket a német néppel megismertesse, megszerettesse. A kicsiny kötet azért foglal el fontos helyet nyelvtanírás-

* Ezúton köszönöm meg az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár, a Juhász Gyula Pedagógusképző Kar könyvtára, a Piarista Központi Könyvtár, az Országos Evangélikus Könyvtár, a Debreceni Egyetemi Könyvtár munkatársainak az adatok megszerzésében nyújtott szíves segítségét.

A könyvtári rövidítések feloldása: DEK: Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtár – DRefK: Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Nagykönyvtár – EFőszK: Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár – JGyPK: Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Szeged Természetismereti Tudóstár – MTAK: Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára – OEVK: Országos Evangélikus Könyvtár – OSzK: Országos Széchényi Könyvtár – NyLK: ELTE, Egyetemi Könyvtár, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet Könyvtára – PEvLK: Pozsonyi Evangélikus Líceum Könyvtára – PKK: Piarista Központi Könyvtár – SzTK: Szegedi Tudományegyetem, Klebelsberg Könyvtár.